

KÖŞEBAŞI

AHMET KUTSİ TECER

Genel Bakış

Çağdaş Türk tiyatrosunun önemli bir mihenk taşı olarak kabul edilen Tecer'in "Köşebaşı" adlı eseri, yapısal olarak modern tiyatro uygulamalarıyla oluşturulmuş olsa da içeriğini gelenekten alarak özgün bir eser olarak kabul edilmiştir. Tecer "Köşebaşı Üzerine" adlı makalesinde eseriyle ilgili şunları söylemiştir: "Köşebaşı, modern tiyatro eseridir. Ortaoyununu modernleştirmek gibi bir iddia da taşımıyor. Burada ortaoyununun başındaki Pişekâr'ın veya Kavuklu'nun seyirciye dönerek konuşması yerine de yine Bekçi'nin epilogu gelmiştir. Pişekâr ile Kavuklu'nun karşılıklı durumları yerine, bütün oyun boyunca, Kahveci - Bakkal, Kahveci Çırağı – Bakkal Çırağı karşılaşmaları yer almıştır". Tiyatro oyunlarında kendi toplumumuzu anlatan kurguların ilk örneklerinden biri "Köşebaşı"dır. İlk defa Devlet Tiyatrosu'nda 27 Aralık 1947 yılında sahnelenen oyun daha sonra Nüvit Özdoğru'nun eseri "The Neighbourhood" adıyla İngilizceye çevirmesinin ardından A.B.D.'nin Wiscousin Üniversitesi'nde de oynanmıştır. Bir mahallenin 24 saat içinde yaşadığı olayların anlatıldığı oyun: üç perde ve iki tabloda oluşmaktadır.

Kişiler

- Macit Bey** Üvey annenin entrikaları yüzünden oğlunu kovmuş ve yirmi yıl sonra ölmüş babadır.
- Yabancı** Macit Bey'in yirmi yıl önce evi terk etmiş oğludur. Üvey annesiyle birlikte olduğu dedikodusu yayılmıştır.
- Bekçi** Gece vakitlerinde mahalleyi gezip, evlerin içinde olup bitenleri sezinler. Oyunun prolog ve epilog bölümlerinde yer alır.
- Saffet Hanım** Yabancı'nın aşk yaşayıp evlatlıktan reddedildiği evli kadındır. İkilinin bir kız çocuğu olmuştur.
- Bakkal** Mahallenin en önemli uğrak yeridir. Kahveciyle rekabet içerisine girer. Kavuklu tiplmesine benzer.
- Kahveci** Mahallenin önemli bir buluşma yeridir. İşletmelerinin üzerinden yol geçeceği dedikodusu yayılınca Bakkal'la rekabete tutuşur. Pişekâr tiplmesine benzer.

Herhangi bir başkarakterin olmadığı eserdeki diğer anlatı kişileri şunlardır: Bir Kadın, Sütçü, Süt Alan Kadın, Boyacı Çocuk, Kahveci Çırağı, Simitçi, Marangoz, Ebe, Bakkal Çırağı, Çöpçü Kadın, Ekmekçi, Eskici, Beyağabey, Gazeteci, Dilenci, Beybaba, Orta Yaşlı Kadın, Sepetli Kadın, Torbalı Kadın, Belediye Memuru, Müşteriler, Esnaf, Haminne, Melon Şapkacı, Kalaycı, Garson, Öğrenci Çocuk, Didon Sakallı, Kıranta Adam, Favorili Pipolu Genç, Hoppala Kız, Yenge Hanım, Muhtar Ağabey, Fakir Anne ve Çocuğu, Bir Polis, Paşazade, Birinci İşçi, İkinci İşçi, Çalgıcılar, Marangozun Oğlu, Bir Genç Kadın, Bir Genç Erkek.

Öykü

Macit Bey'in Ölümü ve Mahalle Sorunları Oyun İstanbul'un Rüstempaşa adındaki bir mahallesinde ortaoyunlarında olduğu gibi Bekçi'nin uzun bir monoloğuyla başlar. Mahallede uzun zamandır bir yol çalışması yapılmaya çalışılrsa da bir türlü bitirilememiştir. Bekçi'nin yaptığı işin zorluklarından sitem etmesi ve mahallede olup bitenlere değinmesiyle esere giriş yapılır. Kadın, Bekçi'yle girdiği diyalogda Macit Bey'in fenalaştığını haber verir ve birlikte doktor çağırılmaya giderler. Birinci Perde'nin başlangıcında Sütçü'yle Süt Alan Kadın arasında geçen diyalogda Macit Bey'in

öldüğünü öğreniriz. Haberi alan mahalle sakinleri mal müdürü olan Macit Bey'in haline üzülen onu iyilikle yad ederler. Macit Bey'in ölümünün ardından Bakkal ve çıraklar, veresiye defterindeki borçları alıp alamayacakları konusunda tedirginlik yaşarlar. Macit Bey'in bir zamanlar ne kadar zengin olduğundan, ailevi vakalardan ve ideolojik görüşlerinden bahsederler. Oyun uzun bir süre anlatma uygulayımıyla devam eder. Macit Bey ikinci eşiyile evlendikten sonra oğlunu evlatlıktan reddetmiştir. Mahallelilerin çıkardığı bir dedikoduda oğlu üvey annesiyle birlikte olmuş bundan dolayı evden kovulmuştur. Zira Macit'in ikinci eşi kendisinden oldukça gençtir. Bakkal tarafından Macit'in hikayesi anlatıldıktan sonra kahveye Yabancı gelir. Yabancı geldiği yerin doğru olup olmadığını Kahve Çırağı'yla girdiği diyalogla teyit eder. Daha sonra Kahveci sahnede görünür ve yol çalışmasının bir türlü bitirilememesinden dert yanar. Kahvede bulunan Beyağabey, mahallenin ve ülkenin durumuna sitem ederken Kahve Çırağı tarafından Macit'in konusu açılır. Macit'in ölüm haberini alan Beyağabey, onun kadın dirdiririnden öldüğünü düşünür. Herkes onu iyilikle yad ederken, başına gelenlerle ilgili devamlı konuşurlar. Kahveci ve Bakkal arasında çok şiddetli olmasa da aralarında geçen husumetlerin ardı arkası kesilmez. Kahveci onun müşterilere karşı yaptığı düzenbazlıklardan şikayet ederken, Bakkal da Kahveci'ye ifrit olur. Yabancı'nın kahvede yalnız başına oturduğunu gören Kahveci, onun kim olduğunu ve neden burada olduğu öğrenmek ister. Yabancı bir gezgin olduğunu söyleyerek konuyu kapatır. Kahveci'yle Yabancı arasında geçen diyaloglar sonucunda ikili birbirleriyle kaynaşır. Mahalleliler gündelik sorunlarla sürekli bocalayan, belirli bir rutin içinde yaşayan ve çoğu mahalleden hiç dışarıya çıkmamış tiplerdir. Birbirlerine sürekli dert anlatırlar, başkalarının dedikodularını yapıp birbirleriyle uğraşırlar. Fakat hayatlarında bir değişim gerçekleştirecek irade ve bilinç kendilerinde yoktur. Semte gezmek için geldiğini söyleyen Yabancı'ya Beybaba, bu mahalleye işi olmayan kimsenin gelmediğini söyler. Kahveci Yabancı'nın müfettiş olduğunu sanır. K. Çırağı: "Macit Bey'in oğlu şimdi nerde, Beybaba?". Beybaba: "Bir zaman Van'da, Hakkari'de kaymakamlık falan ediyor diye duyduk ama... Öldü mü, sağ mı kim bilir?". Daha sonra K. Çırağı, B. Çırağı'na iki dükkanın yola kesileceği haberini verir. Bu haber üzerine etrafta bir curcuna kopar. Macit Bey'in cenazesinin götürüldüğü bir sırada kahvedeki ahali hareketlenir. Yabancı da oraya doğru yönelse de daha sonra arkasına dönerek elini yüzüyle örter.

Macit Bey'in Cenazesi ve Kahveci ile Bakkal'ın Husumeti Dükkanlardan yol geçeceğini duyan Bakkal dehşete kapılır ve cenazeyi falan unuttur. Çırağıyla yolu ölçüp bu beladan nasıl kurtulacaklarını düşünmeye başlarlar. Bakkal, Kahveci Çırağı'nı çeşitli vaatlerle kafalayıp Kahveci'ye karşı kullanmaya çalışır. Zira Kahveci'nin belediyeyi ikna edip yolun bakkaldan geçmesine onun sebep olduğunu düşünür. Verdiği vaatlerle çırağı kandıran Bakkal, bugün bir heyetin geleceğini ondan öğrenerek istediği bilgiyi elde eder. Kahve Çırağı'nın ustasına ve müşterilere oldukça kötü davrandığı bir sırada Melon Şapkalı kahveye girer ve oturur. Onu görenler müfettiş olduğunu düşünürler. Bakkal'ın, çırağı kafaladığını anlayan Kahveci, Bakkal'a sitem eder ama bozuntuya vermez. Kahvehane sakinlerinin Macit Bey'in cenazesinden bahsedip onu yad ettikleri sırada, Melon Şapkalı'nın Macit Bey'i aradığı ve kendisinin bir noter katibi olduğu anlaşılır. Macit Bey'e Emniyet Sandığı'na olan borcu için protesto çekilmiştir. Bunu duyan alacaklılar iyice ümitsizliğe kapılır. Macit Bey'in öldüğü aynı gün, Saffet Hanım'ın kızı evlenmektedir ve düğün hazırlıkları yapılır. Bundan dolayı mahalle oldukça hareketlidir. Mahallede batılı görünümlü bir erkek grubu görünür ve grup kahveye girip otururlar. Gelenlerin yolu tamamlayacak olan fen heyeti olduğu sanılır. Bakkal ve Kahveci kendi menfaatleri için gelen heyete kendilerini acındırmaya başlarlar ve çeşitli yalakalıklar yaparak kendilerini sevdirmek isterler. Fakat gelen grup düşünüldüğü gibi fen heyeti değil antikacılar. Mahallede yapılan kazılarda antikalar çıktığını duyarak antika satın almaya gelmişlerdir. Bunu öğrenen Bakkal ve Kahveci, içine düştükleri utanç verici durumu umursamadan birbirleriyle yüzyüze gelip birbirlerine hakaret ederler.

Yabancı'nın Gerçekleri ve Düğün ile Doğum Üçüncü perde, kahvede oyun oynayan karakterlerin tasviriyle başlar. Saffet Hanım'ın düğün hazırlıkları hız kesmeden devam eder. Kahveden tabureler taşınır, çalgıcılar gelir ve etraf hayli hareketlidir. Bakkaldan sigara alan Yabancı, Saffet Hanım'la ilgili konuşulduğunu duyunca irkilir ve konuşulanlara kulak kabartır. Mahallede çıkan dedikodulara göre, bir bahriyelinin eşi olan Saffet Hanım, kocasından hayli gençtir ve kocasının olmadığı dönemlerde mahalleliyle cilveleşir. Macit'in oğluyla akrayan olan Saffet Hanım, bir gün onu baştan çıkarır ve birlikte olurlar. Durumu sonradan öğrenen Macit Bey, oğlunu evden kovmuştur. Yıllar sonra Saffet Hanım'ın dünyaya getirdiği kız çocuğu da Macit Bey'in oğlundan olduğu düşünülür. Kızın büyükbabasının öldüğü gün, düğünü yapılmaktadır. Beybaba, bu duruma isyan ederek eskiden cenaze olan bir mahallede değil düğün yapılması çıt çıkmazdı der. Daha sonra kahveye çalgıcılar gelir. Yabancı oturur ve olup biteni gözlemler. Çalgıcılar kahvedekilerle sohbet edip düğüne hazırlanırken mahallede bir çocuk dünyaya gelir. Daha sonra Yabancı yol ağzına inerek kararsız bir şekilde durur. Karşıdan Beyağabey'in geldiğini görür ve onu tanıyan Yabancı "Naci" diye ona seslenir. İkili birbirlerini tanır ve ayaküstü hasret giderirler. Yabancı, Macit Bey'in reddettiği oğludur ve evi neden

terkettiğini Naci'ye anlatır. Üvey annesi, genç bir erkek çocuğuna annelik yapmak istemez ve Macit Bey'i bu konuda sürekli sıkıştırır. Üvey anne ve çocuğun kavgaları dillere düşer, ikisinin arasında bir ilişki olduğu sanılır. Daha sonra üvey anne Macit'e, oğluyla Saffet Hanım arasında geçen ilişkiyi ispiyonlar. Namusa önem veren ve tutucu olan Macit Bey, bu durumu öğrenmesi üzerine oğlunu evden kovar. Oğlan bir süre angarya işlerde çalıştıktan sonra bir gemide ocakçı olarak Marsilya'ya gitmiş, orada okul okuyarak diploma almıştır. Ardından İstanbul'a dönmüş ve iyi işlerde çalışma fırsatı bulmuştur. Yabancı, mahallesini her ne kadar özlemiş olsa da insanların hayatlarına müdahale etmemek adına ses çıkarmadan geldiği mahalleden bir Yabancı gibi yine gider. Yabancı Naci'ye babasının borçlarını ödemesi için ve Saffet ile kızına vermesi için çek göndereceğini söyler. Yabancı şöyle veda eder: "Hazır, unutuldu. Bu daha iyi. Daha iyi, yani aile babası için. Az kalsın, yirmi yıl sonra da yine bir cahillik edecektim. Eski şeyler, eski şeylerdir. Pek karıştırmamalı onları. Her zaman bir köşebaşı çıkar insanın karşısına... Hadi güle güle". Son olarak oyun, Bekçi ile Yabancı arasında geçen bir diyalogla sonlanır.

Tema

Yaşamın Devinimi Macit Bey, ilk eşinden sonra kendisinden daha genç bir kadınla evlenir ve Macit Bey'in oğlu ile genç karısıyla ilgili mahallede bir dedikodu yayılır. Macit Bey bu olay üzerine oğlunu evden kovar. Yirmi yıl sonra bir Yabancı olarak mahallesine dönen Macit'in oğlu, mahallede hiçbir şeyin değişmediğini görür. Şekil olarak birçok şey değişmiş olsa da, insanların gün içinde yaşadıkları şeyler hep aynıdır ve devinim daireseldir.

Yozlaşma Mahalleden bir yol geçeceğini ve bundan dolayı bakkal ile kahvenin yıkılması gerektiğini duyan mal sahipleri, mahallede birbirlerine karşı kara propaganda uygularlar. Birbirleriyle rekabet haline girerler fakat daha sonra bunun bir yanlış anlaşılma olduğunu öğrendiklerinde birbirleriyle barışırlar.

Batı Özentiliği Hoppala Kız'ın Beybaba olarak hitap edilen bir ihtiyarla saygısızca konuşması ve araya Fransızca kelimeler sıkıştırması, yazarın birçok eserinde işlediği temanın devamı niteliğindedir. Sürekli Fransa'ya gitmekten bahseder ve insanlara yukarıdan bakar.

Öznel Eytişim Macit Bey'in ölümü mahalle halkını değişik açılardan etkiler. Ölümü nesnel bir olay olsa da bireylerde bıraktığı etki farklı olur. Mahalle bakkalı borcunu alamamasında dolayı endişe ederken Saffet Hanım, kızı evleneceği için mutludur. Genellikle iyi bir insan olarak anılsa da hakkındaki dedikoduların ardı arkası kesilmez.

Kişi İncelemesi

Macit Bey (Tutucu/Sevilen)

Karakter Üvey annenin çirkefliği yüzünden oğlunu kovmuş ve yirmi yıl sonra ölmüş babadır. Rüstempaşa'ya ilk taşındıklarında bir Mal müdürü olarak varlıklı bir adam olan Macit Bey, emekli olduktan sonra maddi sıkıntıya düşer. Mahalle esnafına olan borçlarını ödeyemeyen Macit Bey bir gün ölür ve insanlar onu genellikle iyi bir insan olarak yad ederler. Kişilik özellikleri olarak: Namuslu, tutucu, çalışkan, sevilen, İttihatçı, ilerici, yardımsever, iyi tabiatlı bir tiptedir.

Etkinlikler İkinci eşiyile evlendikten sonra üvey anne, ilk eşinden olan çocuğu istemez. Üvey anne ve oğul arasında çıkan husumetlerden dolayı mahallede onlar hakkında çeşitli dedikodular çıkar. Oğlunun, bahriyelinin eşi olan Saffet Hanım'la ilişki yaşadığını öğrenen Macit Bey, oğlunu evden kovar ve bir daha onu hiç görmez. Mal müdürü olarak görev yapmış olan Macit Bey geçmişte varlıklı bir insandır fakat emekli olduktan sonra maddi sıkıntılar bir türlü yakasını bırakmamıştır. Bakkal tarafından söylenene göre geçmişte İttihatçılarla beraber olup Abdülhamid'in devrilmesinde rol oynamıştır. Kendisi eski bir Jön Türktür. Oğlunu evden kovduktan yirmi yıl sonra hayatını kaybeden Macit Bey, mahalleli tarafından iyi bir insan olarak anılır ve cenazesine birçok insan katılır. Eserdeki anlatı tamamen onun hayatını çeşitli ağızlardan anlatma üzerine kuruludur.

Etkileşim Anlatının başlangıcında hayatını kaybeden karakterin etkin olarak kurguda hiçbir rolü yoktur. Eski Türk gösteri sanatlarında olduğu gibi anlatmaya dayalı bir şekilde Macit Bey'in hayatı ve kişiliği mahalleliler tarafından anlatılır. Macit Bey'in eserde hiçbir etkinliği olmasa da ölümünden sonra bile bütün karakterlerle etkileşim halindedir.

ÖRNEK ANILAR

Zengin Mahalleye ilk taşındıklarından bir Mal müdürü olarak Macit Bey, hayli varlıklı ve hali vakti yerinde bir insandır. Öldükten sonra Bakkal, K.Çırağı'na onun hakkında şöyle der: "Ha, bak, onu ben sana anlatayım; Macit Bey, Allah rahmet eylesin, tam yirmi yıl oldu bu mahalleye geleli. Hem nasıl? Bir araba, bir daha, bir daha... Yiğın yiğın denkler. Halılar mı dersin, sandıklar mı dersin, ne dersin de, hepsi var (...)"

Aydın Mal müdürü olduğu dönemde siyasi eğilimleri yüzünden devlet tarafından emekli edilmiştir. Bakkal tarafından bu durum K.Çırağı'na şöyle anlatılır: "Yok canım, onun için değil, İttihatçı diye. Hani bir zaman vardı ya İttihatçı, İtilafçı... Sen bilmezsin onları. İşte bu da İttihatçı. Senin anlayacağın Con Türkler'den. Hoş, sen bunu da anlamazsın ya. Ne bileceksin Con Türkler'i. Ama bazı kere eski şeyleri bilmek iyidir. Bu Con Türkler'i yok mu? Abdülhamid'i onlar indirdi tahtından... Ya? Neyse, bu Macit Bey'in malı, eşyası, her şeyi çok çok çok..."

Yardımsaver Macit Bey'in ölümünü haber alan bütün mahalleliler sırasıyla ondan bahsederler. Genel olarak onun hakkında hep iyi şeyler söylenir. Y.Kadın, Macit Bey'in ölüm haberini alınca Bakkal'a şöyle der: "Ya! Vah vah! Ne iyi adamdı. Elinden geleni esirgemez, bütün mahallenin imdadına koşardı. Acıdım adama.. Ver şu pirincimi benim de gideyim. Vah vah... Yazık!"

Sevilen Macit Bey'in ölüm haberini insanlar aldıkça, onun hakkında hep iyi şeyler söylenir ve iyilikleriyle yad edilir. Cenazesine hayli kalabalık bir cemaat gelir. Beyağabey onunla ilgili şöyle der: "Allah rahmet eylesin. Büyük cemaat vardı cenazede. Sıtkı bütün adamdı, doğrusu. Bütün mahalleli orada idi".

İnatçı Oğlunun, Saffet Hanım'la yaşadığı ilişkiyi ikinci eşinden öğrenen Macit Bey, bu durumu kabullenemez ve oğlunu evden kovar. Yirmi yıl sonra öldüğü güne kadar oğlunu bir daha görmemiştir. Yabancı bu duruma sitem eder: "Babam, nur içinde yatsın. Titiz, aksi tabiatlı, lamı cimi olmayan bir adam olmasaydı o mesele kapanır giderdi. Gençlik işte. Ne olur hoş görse".

Yabancı (Yabancı/Affedici)

Karakter Macit Bey'in yirmi yıl önce evi terk etmiş oğludur. Üvey annesiyle birlikte olduğu dedikodusu yayılmıştır. Fakat aslında evli olan Saffet Hanım'la bir ilişki yaşamış ve bu yüzden babası tarafından evden kovulmuştur. Saffet Hanım'dan bir kız çocuğu olmuştur. Uzun yıllar angarya işlerde çalıştıktan sonra Marsilya'ya gitme fırsatı bularak orada tahsil görmüş ve İstanbul'a döndüğünde iyi işlerde çalışmıştır. Evli ve üç erkek çocuğunun babasıdır. Rüstempaşa'daki insanlara kendisini bir gezgin olarak tanıtır ve çevrede olup bitenleri bir yabancı gibi gözlemler. Kişilik olarak: Gizemli, tutumlu, kararsız, sevilen, affedici, vefalı, tutkulu, çalışkan, yardımsaver ve dost canlısı bir tiptedir.

Etkinlikler Evden kovuluşunun üzerinden yirmi yıl sonra babası vefat eder ve bu olay üzerine bir yabancı kılığında Rüstempaşa'ya gelir. Mahallenin en eski sakinleri bile onu tanımaz ve kahve ile bakkalda geçen dedikodulara kulak misafiri olur. Babasının ve ailenin geçmişiyle ilgili birçok söylentiye şahit olan Yabancı, olaylara ve konuşmalara müdahil olmaz. Kendisine kim olduğunu soran Kahveci'ye gezgin olduğunu söyler. Babasının cenaze namazı sırasında oraya gidemez ve ailenin karşısına çıkamaz. Mahalleden bir an evvel ayrılmaya niyetlense de kendinde bunu yapacak gücü bulamaz fakat kimliğini ifşa etmeyi de göze alamaz. Bir zamanlar evli olan Saffet Hanım'la yaşadıkları ilişki sonucunda kızları olur. Babasının öldüğü gün kızının düğünü de gerçekleştirmek üzeredir. Fakat Saffet'in ve kızının da karşısına çıkamaz. Zira yirmi yıllık dönem içerisinde kendisi evlenmiş ve üç çocuğu olmuştur. Gece yarısı mahalleden ayrılmaya karar verdiği bir anda eski dostu Naci'yi görür ve ona seslenir. Naci onu tanır ve bunca zamandır nerede olduğunu neler yaptığını ona sorar. Yabancı uzun yıllar angarya işlerde çalıştıktan sonra bir gemide ocakçı olarak çalışıp Marsilya'ya gitmiştir. Orada tahsil görüp diploma aldıktan sonra İstanbul'a dönmüş ve çeşitli memuriyetlerde görev almıştır. Hali vakti yerindedir, evlenmiş ve üç erkek çocuğu olmuştur. Babasını affetmiş olmasına rağmen yaşadıkları acı olayın üzüntüsünü atlatamamıştır. Hayatı için bir dönemeç noktasına geldiği anda, gençliğinde yapmış olduğu hata aklına gelir ve bu sefer hiçbir şeye müdahale etmeden bir yabancı olarak geldiği mahalleden bir yabancı olarak gider. Naci'ye, babasının borçlarının ödenmesi ve kız kardeşi Dürdane'ye çeyiz hediyesi alması için para göndereceğini söyler. Son sahnede Bekçi'yle konuşan Yabancı kızından bahseder. Kızının güzelliğine ve düğününe şahit olmaktan dolayı mahalleden buruk bir mutlulukla ayrılır.

Etkileşim Eserin başkarakterlerinden biri olan Yabancı, mahallede olup biten olaylara müdahale etmez, çevresinde gerçekleşen olayları sadece gözlemler. Kahveci'yle ve birkaç karakterle daha diyaloga girse de olaylar üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Edilgen bir pozisyonda olan karakter, çevresinde gerçekleşen diyaloglara kulak kabartır. Son sahnede kimliğini ifşa ederek anlatının karanlıkta kalmış taraflarını aydınlatır.

ÖRNEK ANILAR

Gizemli Babasının ölümü üzerine mahalleye gelen Yabancı, ilk olarak Kahveci'yle diyaloga girer. Kahveci onun kim olduğu ve mahallede ne işi olduğunu sorunca Yabancı şöyle karşılık verir: "Eksik olma. Bir işim vardı bu taraflarda, daha doğrusu iş değil de gezmek, görmek".

Tutumlu Kahveci, Yabancı'ya maddi sıkıntılarından ve mahallenin sorunlarından bahseder. Kahvehaneye gelen her misafire eliaçık bir şekilde çay, kahve ısmarlayan Kahveci'ye Yabancı şöyle der: "Eğer sen herkese bana ısmarladığın gibi ısmarlarsan, Allah yardımcın olsun! Çok hovardasın dostum!".

Kararsız Yirmi yıldır hiç görüşmediği babasının ölümü üzerine mahalleye gelen Yabancı, onun cenazesine katılıp katılmamak konusunda kararsızdır. Başkalarının onu tanımasından çekindiği gibi, babasının cenazesini de görmeyi gönlü elvermez. Didaskalik metinle verilmiş nesnel betimlemede kendisiyle ilgili şu ifadeler yer alır: "Yabancı, iradesiz gibi, kalkar, masalara geçerek cemaatin arkasından yola iner. Cemaat ilerlerken onun adımlarının gerilediği, yavaşladığı görülür. Yürüyemez, durur. Seyirciden tarafa dönerek yüzünü elleriyle örter".

Sevilen Saffet Hanım'la aralarında geçen ilişkinin sorumlusu olarak kadın karakter gösterilir. Mahalleliye göre, Macit Bey'in oğlu gençliğinin mağduru olmuş ve Saffet onu baştan çıkarmıştır. M.Ağabey onunla ilgili şöyle der: "Oğlanın da yaptığı cahillik. İyi çocuktu yoksa. Biraz çapkın, hepsi o kadar. Naci'ye sorun da söylesin: Zeki, çalışkan, arkadaş, dost... İyi idi. Kadın çıkardı onu baştan...".

Affedici Yabancı genç bir delikanlıyken evli bir kadın olan Saffet Hanım'la beraber olmuş ve üvey annesi bu olayı babasına anlatmıştır. Namus gibi konularda oldukça tutucu olan baba, öz oğlunu evden kovar. Aradan yıllar geçmiştir, baba hayatını kaybetmiştir ve şahsi gurur artık göze daha önemsiz görünür. Yabancı babasını affetmiştir: "Babam, nur içinde yatsın. Titiz, aksi tabiatlı, lamı cimi olmayan bir adam almasaydı o mesele de kapanır, giderdi. Gençlik işte. Ne olur hoş görse. Kadın, mesele olur olmaz, tam fırsatı yakaladı. Hangi üvey ana kocasının eski karısından olan çocuklarına tahammül eder? Babam namus içinde, bilirsin, çok tutucuydu".

Mağdur Macit Bey'in eski eşinden olan oğluna katlanamayan üvey anne, fırsatını yakaladığı an onu evden uzaklaştıracak hamleyi yapar. Üvey annenin çirkefligi yüzünden baba ve oğul bir daha birbirlerini hiç görememiştir: "Oğlun olacak o çapkın, Bahriyeli'nin karısı Saffet'le... Babam, "Sahi mi?" Kadın, "Eh yarın bir gün baskın yaparsa mahalleli, inanırsın o zaman." Düşün: Babam gibi sert, telakkilerine, adetlerine sıkı sıkıya bağlı bir adam...".

Vefalı Hiç dönmek istemediği, döndüğünde de gitmek istemediği mahalledeki yakınlarına her şeye rağmen bir iyilik yapmak ister: "Senden bir ricada bulunacağım. Yarın ben dönüyorum İzmir'e. Sana buradan ayrılmadan önce, senin adına bir çek yollayacağım. Bu çeki kırdır. Evin borcunu, bakkalın borcunu, daha ne varsa böyle, hepsini öde... Geri kalanı Dürdane'nin cehizi... (Beyağabey susar) olur mu?".

Kahveci (Hovarda/Açık göz)

Karakter Mahallenin önemli bir buluşma yeri kahvehanedir. İşletmelerinin üzerinden yol geçeceği dedikodusu yayılınca Bakkal'la rekabete tutuşur. Pişekâr tiplerine benzer. Bakkal ve Kahveci mahallenin canlı tarihi gibidir. Mahalleliler onun işletmesinde buluşur, dertlerini anlatır, dedikodu yapar ve gündelik konulardan bahsederler. Kahveci, Bakkal'la tatlı bir rekabet halindedir. Birbirlerine sürekli laf yetiştirirler ve kendi çıkarları söz konusu olduğunda birbirleriyle rekabet ederler. Kişilik özellikleri olarak Kahveci: Hovarda, zevk düşkünü, memnuniyetsiz, eliaçık, açık göz, dalkavuk, dost canlısı, kurnaz ve konuşkan bir tiplerdir.

Etkinlikler Kahvehaneye akşamdan kalma bir vaziyette gelen Kahveci, K.Çırağı'ndan Macit Bey'in ölüm haberini alır. Beyağabey'le yaptıkları sohbetinde rahmetliyi iyilikle anarlar. Macit Bey, Kahveci'ye hep "reis" diye hitap etmiştir. Eliaçık ve hovarda bir yaşam tarzı olan Kahveci, kendisine

yöneltilen eleştirilere karşılık verir. Bakkal'ın kendisine ve mahalleliye oynadığı oyunları anlatır ve dert yanar. Kahvede oturan Yabancı'yı gözüne kestiren Kahveci onunla sohbet etmeye başlar. Ona karşı oldukça cana yakın bir tutum takınır. Onun kim olduğunu ve neden mahalleye geldiğini sorar. Fakat daha sonra onun müfettiş olduğundan şüphelenir. Mahallenin dertlerini dinleyen Kahveci her sorunla yakından ilgilenir. Mahalledeki her ailenin derdini bilir ve çözüm yolları aramaya çalışır. Yaşadığı muhitin ayaklı bir tarihi gibidir adeta. Bakkal'la olan en önemli husumetleri, mahalleden bir yol geçecektir ve bu yol yüzünden dükkanlar kesilecektir. Mahalleye gelen her yabancıyı müfettiş ya da mühendis zannederler. Dükkanlarına gelen batılı görünümlü bir grubu, fen işlerinden gelen bir kafile sanırlar. Kahveci kendi paçasını kurtarmak için onlara kendisini acındırırken aynı taktiği Bakkal da kullanır. Bakkal, K.Çırağı'nı ustasına karşı kullanmaya çalışır. Fakat daha sonra gelen kafilenin fen işleriyle bir alakası olmadığı ortaya çıkar. Gelenler antikacıdır. Bunu duyan Kahveci ve Bakkal huzura erer fakat birbirlerine karşı olan tatlı husumetleri devam eder.

Etkileşim Oyundaki bütün olaylar kahvehanede döner ve Kahveci, bütün olaylara müdahil olmasa da her olayın içindedir. Giriştiği diyaloglarda olaylara açıklık getirir ve yön verir. Eserin en etkin karakterlerinden biridir. Bütün karakterlerle iletişim ve etkileşim halindedir.

ÖRNEK ANILAR

Memnuniyetsiz Mahallede yapılması planlanan yeni yol, uzun zamandır tamamlanamamıştır ve etraftaki her şey oldukça dağınık ve düzensizdir. Kahveci bu duruma isyan eder: "Yol mu burası, yangın yeri mi? Molozları yığıdılar şuraya, sonra da çekilip gittiler. Bir haftadır mahallede araba işlemez oldu (...)"

Zevk düşkünü Kahveci yemeye ve içmeye oldukça meraklıdır. Zevkine önem verir ve onun için para saçmaktan çekinmez: "Canına yandığım. Şimdiki rakıların hepsi ispirto... Kamanotaya koy, yak. Adamın yüreğini yakıyor. Biraz meze falan da atıştırdık. Gece yarısı kalktım, destiyi başıma lık lık... İçtikçe suyu, tutuyor meret şey! Ah o eski cıbra rakıları..."

Eliaçık Kahveci, gelen her müşterisine ya da yabancıya sürekli bir şeyler ısmarlar. Onun bu durumu eser boyunca açık bir şekilde görülür fakat aynı zamanda maddi sıkıntılardan da dert yanar: "Beyağabey'ime yap benden bir okkalı... (Beyağabey'e) Karşı karşıya içelim".

Uyanık Bakkal yol için dükkanının kesileceğini öğrenince K.Çırağı'nı çeşitli vaatlerle kafalamaya çalışır. Bakkal ondan istediği bilgileri alır. Bakkal'ın vaatlerine güvenen K.Çırağı, ustasına ve kahvehanedeki müşterilere oldukça kötü davranır. Durumu anlayan Kahveci şöyle der: "Kahveci – Yine sana ne veriyor? Para mı kız mı? K.Çırağı – İkisini de. M.Şapkalı – Fena alışveriş değil. Kahveci – Allah akıllar versin. K.Çırağı – Ortak olacağız. Kahveci – (Bakkal'a bağırarak) Ortak! Buyur, buyur. Kahveler benden! (Eliyle gel işareti yapar)".

Yalaka Bir esnaf olarak, kahvehanesine gelen beyefendi kılıklı herkese sırnaşır ve onların gönlünü kazanabilmek için çeşitli dalkavukluklar yapar. Yabancı'ya şöyle der: "Bu sözün yeter. Vallahi, beyefendi, sizler gibi efendiler... Ayak türabınız olurum. Kahvemiz sizin. Ne zaman isterseniz şeref verirsiniz. Hizmette kusurumuz olursa bağışlarsınız (...)"

Kurnaz Yol için dükkanı kesmeye geldiklerini zannettiği batılı görünümlü kişilere, kendisini acındırmak için hayli dil döker: "Beyim, Allah inandırсын, kahvecilik de bir zenaat değil, değil ama ne yaparsın? Çoluk çocuk bu kahveye bakar. Bu zamanda kahveci misin? Beş para etmez. Bakkal mısın? (Elini ensesine vurur) Ensen kalın. (Bakkal'ın hareketleri) Alırken ucuz, satarken pahalı. Kahvecilik öyle mi ya? Allah inandırсын, bir kilo kahveden 200 fincan çıkar çıkmaz. Kahveyi alırsın 180'e. Bunun şekeri var? Kömürü var? Dükkan kirası, gazı, fincanı, tabağı, kırılan, dökülen? Sen hesap et beyim".